

Мартиненко Лариса Анатоліївна

аспірантка 1 курсу,
кафедра професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

martynenko031983@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

***Анотація.** У статті здійснено комплексний педагогічний аналіз теоретичних надбань і практичного досвіду організації навчального процесу у школах Великої Британії. Виокремлено тенденції розвитку початкової освіти у Великій Британії в контексті освітньої стратегії ЄС: стандартизація змісту освіти; побудова змісту освіти на компетентнісних засадах; розбудова системи оцінювання та діагностування навчальних досягнень учнів. Визначено поняття «зміст освіти» як систему наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів, формуванню їхнього світогляду, вихованню моральних та етичних якостей, підготовці до подальшого життя в суспільстві.*

***Ключові слова:** тенденції, система загальної середньої освіти, Велика Британія, зміст освіти.*

***Annotation.** The article provides a comprehensive pedagogical analysis of theoretical limitations and practical experience of organizing the primary education process in schools in Great Britain. The development trends of primary education in Great Britain are highlighted in the context of the EU education strategy: standardization of education content; the construction of a content of education on competent premises; development of a system for assessing and diagnosing the*

educational achievements of students. The concept of "contents of education" is defined as a system of scientific knowledge, skills and habits, the acquisition of which contributes to the overall development of creative abilities of students, the formation of their outlook, the development of moral and ethical values, preparation for further life in society.

Key words: *trends, general secondary education system, Great Britain, content of education.*

Вступ. Розвиток системи загальної середньої освіти в незалежній Україні супроводжувався протягом усього періоду існування держави реформаційними перетвореннями, які стосувалися всіх аспектів функціонування системи освіти, тому модернізація школи є одним із першочергових завдань для України.

Сучасне суспільство потребує такого якісного рівня загальноосвітньої підготовки молодого покоління, який би забезпечував конкурентоспроможність національної економіки у контексті світових інтеграційних процесів.

Дослідження освітнього сектора Великої Британії є актуальним з огляду на позитивний зарубіжний досвід.

Завдання забезпечення освіти високої якості та рівнів можливостей для всіх громадян в отриманні освітніх послуг є першочерговим для Великої Британії. Уряд країни проводить політику виведення британської освіти на перші місця у світових рейтингах.

Зміст освіти як педагогічно адаптований соціальний досвід базується на таких фундаментальних принципах, як учень, суспільство і структурований зміст навчального предмета. Він вибудовується сьогодні для задоволення як індивідуальних, так і соціальних вимог. Розвиток змісту освіти школи у Великій Британії є логічним в умовах зміни цивілізаційної парадигми від індустріального суспільства до інформаційного. Основним інструментом розв'язання цієї проблеми на сучасному етапі стає компетентнісно-орієнтований підхід, який відкриває можливості поєднати когнітивну та вміннєву складові змісту освіти.

Теоретичні засади структурних реформ у системі загальної середньої освіти Великої Британії дістали різнобічне висвітлення й у працях зарубіжних педагогів, у яких з'ясовано етапи розвитку системи загальної середньої освіти; висвітлено тенденції диверсифікації типів шкіл та трансформації владних повноважень у сфері середньої освіти; розкрито особливості діяльності нових типів шкіл, утворених у процесі здійснення структурних реформ останнього десятиліття в системі загальної середньої освіти досліджуваної країни.

Увагу сфокусовано на структурних реформах загальної освіти, які відбувалися в досліджуваній період на території Англії, оскільки саме на цю частину Великої Британії повною мірою поширюються законодавчі акти, що приймаються парламентом країни, на відміну від інших її частин (Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії), в яких освітня політика чиниться автономно й має суттєві специфічні ознаки.

Мета статті – здійснити комплексний педагогічний аналіз теоретичних надбань і практичного досвіду організації навчального процесу у школах Великої Британії.

Результати дослідження. Соціально-економічні зміни, що відбувалися у світі протягом останніх десятиліть, зміни парадигм суспільного буття призвели до значних змін в освітніх стратегіях усіх країн світу. Кінець 90-х років ХХ століття у світі характеризувався значною зміною освітньої політики та рядом вагомих реформ у галузі освіти. Після розпаду Радянського Союзу та відокремлення від його освітньої політики країн Східної Європи визначилась чітка тенденція інтеграції більшості освітніх систем у загальноєвропейській освітній простір. Результатом інтеграції стало не лише створення нових типів шкіл там, де їх ще не існувало, застосування передових інформаційних та педагогічних технологій, але й перегляд та оновлення змісту освіти і виховання у загальноосвітній школі.

Модернізація школи є одним із першочергових завдань для України. Сучасне суспільство потребує такого якісного рівня загальноосвітньої та професійної підготовки молодого покоління, який би забезпечував

конкурентоспроможність національної економіки у контексті світових інтеграційних процесів. Це зумовлює важливість дослідження позитивного зарубіжного досвіду, передусім досягнень Великої Британії.

Аналіз наукових робіт довів, що частина досліджень присвячена питанням функціонування початкової освіти та іншим різноманітним аспектам розвитку освіти у Великій Британії.

Зокрема, в кандидатській дисертації О. Мілютіної «Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великій Британії» розглядається питання формування міжкультурної компетентності британських школярів, досліджуються педагогічні методи, що сприяють процесу формування та розвитку міжкультурної компетентності, а саме: освітні, практично-діяльнісні, методи стимулювання і контролю, наочні [10].

Зміст початкової освіти у Великій Британії є предметом дослідження дисертаційної роботи І. Борисенко «Теорія і практика моделювання змісту початкової освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії» (2015 р.). Науковець визначає спільні тенденції розвитку змісту початкової освіти у Великій Британії та країнах Європи: трансформація на компетентнісні засади, акцентування основ грамотності; об'єднання навчальних предметів у освітні галузі, упровадження нових дисциплін у стандарт початкової освіти; актуалізація складової стандарту, покликаної формувати в молодших школярів навички міжкультурної взаємодії, розвивати критичне мислення, вміння навчатись; посилення результативної спрямованості за рахунок уведення до стандарту блоку очікуваних навчальних результатів [1].

Важливими для нашого дослідження є праця Л. Заблоцької «Дидактичні основи мовної підготовки учнів у початкових школах Великої Британії в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.» (2010 р.), в якій автор наголошує на тому, що шкільна освіта має бути спрямована на формування ключових та предметних компетентностей школярів, починаючи з початкової школи [3].

У статті «Початкова освіта у Великій Британії на початку ХХІ століття: цілі, зміст, завдання» Г. Товканець, Л. Лендел визначено цілі і завдання

шкільної освіти: передача культурного досвіду; соціалізація молоді; формування загальних (надпредметних) вмінь. Підкреслено, що у початковій освіті акцент зроблено на здобуття знань щодо розвитку основних компетентностей та розвиток здатності до засвоєння соціального досвіду. Також виокремлено завдання початкової освіти у Великій Британії та схарактеризовано британську модель змісту шкільної освіти як поєднання особистісноорієнтованої та компетентнісної [13].

У контексті нашого дослідження значний інтерес представляє дисертація Г. Бутенко «Діагностування навчальних досягнень учнів у системі шкільної освіти Великої Британії», в якій науковець розкриває процес становлення та розвитку системи оцінювання у Великій Британії, визначає сутнісні характеристики існуючої моделі діагностування навчальних досягнень учнів та особливості його організації на різних ключових етапах, у тому числі KE 1 і KE 2, що належать до початкової освіти; надає рекомендації та пропозиції щодо впровадження досвіду Великої Британії у системі діагностування навчальних досягнень в практику української шкільної освіти [2].

У статті Л. Ібрагімової, С. Медведєвої «Порівняння тенденцій розвитку освіти в Україні та Великій Британії» досліджено ролі технологій у формуванні тенденцій розвитку освіти в обох країнах. Науковці розкривають проблеми та можливості, пов'язані з цифровізацією, а також потенційні стратегії використання технологій для покращення освітніх результатів [4].

Таким чином, аналіз наукових робіт з теми дослідження дає можливість виокремити наступні *тенденції розвитку початкової освіти у Великій Британії в контексті освітньої стратегії ЄС*:

1. Стандартизація змісту освіти.
2. Побудова змісту освіти на компетентнісних засадах.
3. Розбудова системи оцінювання та діагностування навчальних досягнень учнів.

Новітньою тенденцією розвитку освіти є стандартизація змісту шкільної освіти, у тому числі й початкової освіти.

Аналіз наукових робіт з теми дослідження дає підстави визначити *поняття* «*зміст освіти*» як систему наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів, формуванню їхнього світогляду, вихованню моральних та етичних якостей, підготовці до подальшого життя в суспільстві.

Досліджуючи зміст освіти в європейських країнах, погодимося із підходом О. Локшиної, яка зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу розглядає як педагогічно адаптовані вимоги держав-членів до підготовки підростаючого покоління до дорослого життя. На сьогодні, як зазначає науковець, зміст освіти в європейських країнах охоплює компетентнісно-базовий освітній стандарт, навчальні плани, програми і підручники відповідно до цілей освіти і вимог до підготовки учнів на кожному освітньому рівні [8].

Необхідність забезпечення високого рівня освіти в європейській спільноті висуває завдання пошуку єдиних стандартів змісту освіти, у тому числі й початкової освіти.

Отже, *новітньою тенденцією навчального процесу у Великій Британії* стає стандартизація змісту освіти, а саме: запровадження освітніх стандартів (базового компонента чи спільного ядра), що розуміється як знання, навички та цінності, які завдяки своїй фундаментальній важливості для особи і суспільства повинні надаватися усім учням протягом навчання у школі.

Тенденція стандартизації змісту шкільної освіти полягає в пошуку балансу між необхідністю підвищення рівня якості освіти та задоволенням особистісних потреб учнів. Це досягається шляхом запровадження національного стандарту освіти, створення єдиного освітнього простору, в межах якого діє освітній мінімум для усіх учнів.

Запровадження національного стандарту освіти як обов'язкового мінімуму знань і вмінь, яким повинні оволодіти учні, характеризує нині Велику Британію як країну з децентралізованою системою управління.

До предметів національного стандарту початкової школи у Великій Британії входять три базових предмети (мова, математика і природознавство),

що є обов'язковими для всіх учнів віком від 5 до 11 років, та сім основних предметів (технологія, історія, географія, музика, мистецтво, фізична культура та сучасна іноземна мова), які учні вивчають у початковій та основній школі до 14-річного віку [16].

Наступною тенденцією розвитку освіти у Великій Британії є побудова змісту освіти на компетентнісних засадах. Перехід до компетентнісного підходу означає переорієнтацію з процесу на результат освіти у вимірі діяльності, на формування і розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати набуті знання у житті, в конкретних ситуаціях, на організацію освітнього процесу на основі врахування потреби навчальних досягнень випускника школи в суспільстві, забезпечення його спроможності відповідати реальним запитам швидко змінюваного ринку праці й мати сформований потенціал для безболісної адаптації як у майбутній професії, так і в соціальній структурі.

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти обґрунтували В. Кремень, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, В. Химинець, на думку яких саме компетентнісний підхід відображає зміст освіти, що не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду розв'язання життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетентностей.

Компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій.

Також важливо підкреслити, що британська система освіти надає пріоритет освіті, заснованій на компетенціях з національною програмою, яка окреслює предметні знання та навички, а також міжпредметні компетенції, які учні мають отримати. Ключовим принципом у британській освіті є інклюзивність, тому вчителі використовують спеціальні навчальні стратегії, які сприяють інклюзивному навчанню [4].

В. Химинець вважає, що компетентнісний підхід переміщує акценти із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях [14].

Таким чином, в умовах компетентнісного підходу увага акцентується не на знаннях самих по собі, а на результаті навчання; при цьому як результат розглядається не сума засвоєння інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [9].

Отже, ознаками компетентнісного підходу є:

- перенесення акценту з процесу навчання на його результат;
- перехід від парадигми викладання (передачі інформації) до парадигми учіння;
- акцентування педагогічних впливів на формування ключових компетентностей загального позапредметного характеру й загальних умінь предметного характеру та посилення прикладного практичного характеру системи освіти [5].

Базовою категорією компетентнісного підходу є поняття компетентність, зміст якого викликає дискусію у багатьох наукових колах.

Як зазначає О. Овчарук, поняття «компетентність» визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття «компетентність» містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [6, с. 8 - 9].

О. Пометун під компетентністю людини розуміє спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони, на думку автора, дозволяють людині визначити, тобто ідентифікувати і розв'язати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності [11, с. 18].

Поняття «компетентність» розглядається європейськими науковцями як комбінація взаємопов'язаних когнітивних навичок, ставлення, мотивації та інших соціальних складових, яка надає особистості можливість ефективно брати участь у різних сферах суспільного життя, сприяючи підвищенню його якості та розвитку індивідуумів.

В 2006 році Європейський парламент та Рада Європи, проводячи міжнародні дослідження, поглиблюючи та розвиваючи поняття компетентностей, розробили Рекомендації «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [12]. У документі запропоновано перелік ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці: політичні та соціальні компетентності; компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві; компетентності, що стосуються володіння усним та письмовим спілкування; компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства; здатність вчитися протягом життя. Пізніше вони були об'єднані в три основні напрями: соціальні, пов'язані з соціальною діяльністю особистості, життям суспільства; мотиваційні, пов'язані з інтересами, індивідуальним вибором особистості; функціональні, пов'язані зі сферою знань, умінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом.

Затвердження у 2006 році Європейським Парламентом і Європейською Радою ключових компетентностей для навчання протягом життя стало поштовхом до перебудови змісту шкільної освіти на компетентнісних засадах в європейських країнах. Уряд Великої Британії на законодавчому рівні підтвердив компетентнісний вимір змісту освіти.

У Національному курикулумі (навчальному плані) Великої Британії визначено шість ключових компетентностей («key skills»):

1) комунікативні, які включають навички з говоріння, слухання, читання і письма й реалізуються шляхом вивчення рідної мови (англійської), її вживанням у процесі вивчення інших предметів;

2) математичні;

- 3) вміння використовувати інформаційні технології;
- 4) вміння працювати з іншими;
- 5) вміння вчитися,
- 6) вміння розв'язувати проблеми, з якими зіштовхуються учні у своєму житті.

Так, у Національному курикулумі Великої Британії 2008 року зазначено, що з метою підготовки школярів до дорослого життя, подальшого навчання й кар'єри в них необхідно розвинути як навички, пов'язані з окремими предметами, так і більш загальні професійні – функціональні навички та навички індивідуального навчання й мислення (*personal learning and thinking skills – PLTS*). Функціональні навички охоплюють знання з англійської мови, математики та ІКТ. PLTS передбачають, що учні зможуть виконувати функції незалежних дослідників, творчих мислителів, членів команди, селф-менеджерів [15, с. 29 - 30].

Третьою тенденцією розвитку початкової освіти у Великій Британії є розбудова системи оцінювання та діагностування навчальних досягнень учнів.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження дає підстави стверджувати, що серед науковців немає єдиної думки щодо трактування поняття «оцінювання навчальних досягнень учнів».

Під оцінюванням навчальних досягнень учнів науковці розуміють «будь-яку процедуру або діяльність, яка застосовується з метою збирання інформації щодо знань, умінь, ставлень учня або групи учнів» [7, с. 221].

Розбудова системи оцінювання та діагностування навчальних досягнень учнів у країнах ЄС розглядається як один із ключових інструментів покращення якості освіти, що знаходить відображення у нормативних документах європейських країн. Зокрема, у Великій Британії оцінювання є концептуальною складовою Національного курикулуму, за допомогою якої визначається рівень розвитку учня, виявляються недоліки у знаннях та вміннях, визначається рівень його готовності до засвоєння нового матеріалу. Основна мета оцінювання в

школах Великої Британії – перевірка рівня опанування учнями знань, умінь і навичок, закладених Національним курікулумом.

Висновки. Таким чином, розглянувши освіту у Великій Британії, нами виокремлено наступні тенденції її розвитку: стандартизація змісту освіти, побудова змісту освіти на компетентнісних засадах, розбудова системи оцінювання та діагностування навчальних досягнень учнів.

Список використаних джерел

1. Борисенко І. В. Теорія і практика моделювання змісту початкової освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2015. 200 с.

2. Бутенко Г. П. Діагностування навчальних досягнень учнів у системі шкільної освіти Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2006. 20 с.

3. Заблоцька Л. М. Дидактичні основи мовної підготовки учнів у початкових школах Великої Британії в другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Заблоцька Л. М. – Івано-Франківськ, 2010. 20 с.

4. Ібрагімова Л.В., Медведєва С.О. Порівняння тенденцій розвитку освіти в Україні та Великій Британії. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. № 8(26).

5. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / редкол.: В.Г. Кремень та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 370 с.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

7. Локшина О. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Богданова А.М., 2009. 403 с.

8. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Київ, 2011. 465 с.

9. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13 - 26.

10. Мілютіна О. К. Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи в Великій Британії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Житомир, 2008. 20 с.

11. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 16 - 25.

12. Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 29.02.2024).

13. Товканець Г. В., Лендел Л. В. Початкова освіта у Великій Британії на початку ХХІ століття: цілі, зміст, завдання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія:» Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 1(52).

14. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <https://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення: 17.01.2024).

15. Male B. Primary Curriculum Design Handbook : Preparing Our Children for the 21st Century. London ; New York : Continuum, 2012. 224 с.

16. The National Curriculum in England. Framework Document. - England, Department of Education. September 2013. 201 p. URL:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/425601/PRIMARY_national_curriculum.pdf (дата звернення: 17.01.2024).